

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2014

YEARBOOK

2014

ГОДИНА 5

VOLUME V

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2014
YEARBOOK
2014**

Посветен на доц. д-р Душко Алексовски

ГОДИНА 5

VOLUME V

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Махмуд Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Марија Леонтиќ

Одговорен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmud Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Marija Leontik, Ph.D.

Editor in chief

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office
Goce Delcev University – Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ЈАЗИК

Билјана Ивановска, Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МОДЕЛИ ЗА ПОВРАТНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska, Nina Daskalovska A REVIEW OF THE TRADITIONAL REFLEXIVE MODELS IN MACEDONIAN AND GERMAN	9
Толе Белчев, Станка Коцева ЗБОРООБРАЗУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Tole Belcev, Stanka Koceva WORD FORMATION IN MODERN MACEDONIAN LANGUAGE	19
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Петковска АНАЛИЗА НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ЕДИНИЦИ СО КОМПОНЕНТАТА „УСТА“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК Dragana Kuzmanovska, Snežana Kirova, Biljana Petkovska ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT “MUND/MOUTH” IN GERMAN AND ENGLISH	33
Марија Кусевска МЕГУКУЛТУРНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ Marija Kusevska CROSS-CULTURAL STUDIES OF SPEECH ACTS	43
Марија Леонтиќ СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ли /-lİ/ (-li, -li, -lu, -lü) ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Leontic THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -ли /-lİ/ (-li,-li,-lu,-lü) IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE	53
Дејан Методијески, Костадин Голаков ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ НА ФАКУЛТЕТИТЕ ЗА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Dejan Metodijeski, Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGES STUDYING AT THE FACULTIES OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	63
Марица Тасевска ФАКТОРИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА РОДОТ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Marica Tasevska FACTORS FOR DETERMINATION OF THE GENDER IN THE GERMAN LANGUAGE	73

КНИЖЕВНОСТ

- Јованка Денкова, Махмут Челик, Билјана Ивановска**
ТЕОРИСКО ПРОМИСЛУВАЊЕ НА ЕПИСТОЛАРНИОТ ЖАНР
Jovanka Denkova, Mahmut Celik, Biljana Ivanovska
THEORY RETRASING OF THE EPISTOLARY GENRE 87
- Махмут Челик, Јованка Денкова, Билјана Ивановска**
ПОЕТСКО-ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО ЗА ДЕЦА НА ФАХРИ КАЈА
Mahmut Celik, Jovanka Denkova, Biljana Ivanovska
FAHRI KAYA'S WORK IN POETIC AND PROSE CHILDREN'S LITERATURE .. 97
- Наталија Поп Зариева**
УЛОГАТА НА ИЗМАМАТА И МАСКИТЕ ВО *ХАМЛЕТ*
Natalija Pop Zarieva
THE ROLE OF DECEIT AND MASKS IN *HAMLET* 103
- Крсте Илиев**
ПРЕПОРОДОТ НА ВИТЕШТВОТО И ПОЈАВАТА НА
ЦЕНТЛИМЕНОТ ВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
Krste Iliev
THE REVIVAL OF CHIVALRY AND THE EMERGENCE OF
THE GENTLEMAN IN GREAT BRITAIN 113
- Јане Јованов, Снежана Кирова**
„ПРЕКРАСЕН НОВ СВЕТ“ ПРЕГЛЕД И СОЦИО-ФИЛОСОФСКА АНАЛИЗА
Jane Jovanov, Snezana Kirova
“BRAVE NEW WORLD” REVIEW AND SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS .. 117
- Марија Крстева**
АМЕРИКАНСКАТА ИДЕОЛОГИЈА ВО „ЗДРАВ РАЗУМ“ НА
ТОМАС ПЕИН
Marija Krsteva
AMERICAN IDEOLOGY SEEN THROUGH THOMAS PAINE'S
“COMMON SENSE” 127
- ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ**
- Билјана Ивановска, Јованка Денкова, Махмут Челик**
МАКЕДОНСКИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА ГЛАГОЛИТЕ ВО
ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА
Biljana Ivanovska, Jovanka Denkova, Mahmut Celik
ON THE MACEDONIAN COUNTERPARTS OF THE GERMAN
VERBS DENOTING EMOTIONAL STATE 135
- Светлана Јакимовска**
ТЕРМИНОЛОГИЈАТА КАКО НАУКА И ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА
Svetlana Jakimovska
TERMINOLOGY SCIENCE AND TERMINOLOGY WORK 143

Даринка Маролова

ДИДАКТИЧКИ ПРИСТАП КОН ТОЛКУВАЊЕТО НА СИНТАКСИЧКАТА
ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ

Darinka Marolova

DIDACTIC APPROACH TO INTERPRETING THE SYNTACTIC AMBIGUITY 153

МЕТОДИКА

Емилија Петрова Ѓорѓева

УЛОГАТА НА ДИРЕКТОРОТ ВО МОТИВИРАЊЕТО ЗА
ПРИФАЌАЊЕ ПРОМЕНИ ВО УЧИЛИШТЕТО

Emilija Petrova Gorgeva

THE ROLE OF THE PRINCIPAL IN THE MOTIVATION FOR
ACCEPTING CHANGES IN SCHOOL 161

Нина Даскаловска, Билјана Ивановска

ВАЖНОСТА НА ИНТЕРАКЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Nina Daskalovska, Biljana Ivanovska

THE IMPORTANCE OF INTERACTION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING 169

Марија Емилија Кукубајска, Билјана Алексова Даневска

БИОЕТИКА, МУЛТИКУЛТУРА, МУЛТИЛИНГВАЛНОСТ И
АКВИЗИЦИЈА НА СТРАНСКИ ЈАЗИК

Marija Emilija Kukubajska, Biljana Aleksova Danevska

BIOETHICS, MULTI-CULTURE, MULTI-LINGUAL ENVIRONMENT
AND FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION 183

Марија Тодорова

МНОГУЈАЗИЧНА МЕТОДИКА

Marija Todorova

MULTILINGUAL METHODOLOGY 195

Катерина Сусинова, Нина Даскаловска

УПОТРЕБАТА НА СТРАТЕГИИ ЗА УЧЕЊЕ ЈАЗИК КАЈ УЧЕНИЦИ
ВО ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

Katerina Susinova, Nina Daskalovska

THE USE OF LANGUAGE LEARNING STRATEGIES BY PRIMARY
AND SECONDARY SCHOOL EFL LEARNERS 203

Марија Дончева, Нина Даскаловска

УЛОГАТА НА ЛИТЕРАТУРАТА ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК
И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ЈАЗИЧНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА УЧЕНИКОТ

Marija Donceva, Nina Daskalovska

THE ROLE OF LITERATURE IN LEARNING ENGLISH AND ITS EFFECTS ON
LEARNERS' LINGUISTIC COMPETENCE 213

Стручен труд
Professional paper

ТЕОРИСКО ПРОМИСЛУВАЊЕ НА ЕПИСТОЛАРНИОТ ЖАНР

д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик, д-р Билјана Ивановска¹

Апстракт: Во овој труд се разгледува прашањето за епистоларниот жанр во литературата. Најпрвин, се прави обид да се дефинира жанрот, потоа се укажува на неговите карактеристики кои го одделуваат/ разликуваат од останатите видови нефикционална проза (автобиографии, мемоари, дневници и сл.), при што се потенцира најважната особина на писмото како книжевен жанр, а тоа е неговата дијалоска природа. Во трудот се презентираат и различните класификации на овој жанр.

Клучни зборови: *писма, книжевен жанр, испраќач, примач.*

THEORY RETRASING ON THE EPISTOLARY GENRE

Jovanka Denkova, Mahmut Celik, Biljana Ivanovska²

Abstract: This paper examines the issue of epistolary genre in literature. First, we make an attempt to define the genre, then pointing its features that separate / differ from other types of nonfictional prose (autobiographies, memoirs, diaries, etc..), which highlight the most important feature of the writing as a literary genre and it is its dialogical nature. This paper also presents the different classifications of this genre.

Key words: *letters, literary genre, sender, recipient.*

1. Вовед

Од сите видови на нефикционална проза никој не е помалку подложен на критичка дефиниција и категоризација како што тоа е случај со писмото. Она што го разликува епистоларниот жанр од останатата реалистично-автобиографска проза, како што се на пример дневниците, е

¹) Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

²) Faculty of Philology, Goce Delcev University, Shtip

желбата/барањето за размена. Така, во епистоларната размена, читателот на писмото „се повикува“ на одговор и со тоа да придонесе како писател во таквиот вид нарација, што укажува на постоење на некаков вид „епистоларен пакт“ меѓу испраќачот и примачот на писмото.³

2. Обид за дефинирање на жанрот

Според дефиницијата, писмото претставува форма на комуникација со која се изразуваат мисли, чувства, се опишуваат низа настани или се водат филозофски дискусии. Најважната особина на писмото како книжевен или полукнижевен жанр е неговата дијалогска природа. Без оглед на тоа дали писмото е од лична или деловна природа, дали е формално или неформално, со него скоро секогаш се бара одреден одговор од оној до кого е адресирано.⁴

Според разни онлајн извори, епистоларната форма е форма на писма напишани/упатени на некој друг, а „епистоларен роман“ е роман напишан во форма на писмо или серија писма, напишани од еден или повеќе ликови. Таквата форма му овозможува на авторот да има омнисцентна точка на гледање, но сепак да ги менува точките на гледање меѓу неколку ликови низ нарацијата.⁵ Во *Речникот на книжевни термини*⁶ под поимот „епистолар“ се подразбира „збир на обрасци за писма и титулирање кои со мали измени можат да се употребат во разни прилики“, а под „епистоларен роман“ се подразбира – „роман во писма“.

Во античката книжевност се разликувале повеќе видови на писма. Проучувајќи го епистоларниот жанр, Милорад Павиќ воочува *книжевна и некнижевна форма* и заклучува дека епистолографијата малку по малку ќе го добие своето заслужено место во книжевноста, како вистински книжевен род, и ќе го изгуби статусот на ненамерна/случајна книжевна дејност, која најчесто се среќава во времето на барокот.⁷

Според Елизабет Кембел, епистоларниот роман е роман напишан во форма на писма, размена на писма помеѓу двајца или повеќе кореспонденти,

³) Janet Gurkin Altman, *Epistolarity, Approaches to a Form*, Ohio State University Press: Columbus, 1982, p.89.

⁴) Pismo kao književna vrsta, <http://www.scribd.com/doc/40240424/Pismo-kao-knji%C5%BEevna-vrsta>, прегледано на 01.3.2014

⁵) Literary terms and definitions, http://web.cn.edu/kwheeler/lit_terms_E.html, <http://epistolary.askdefine.com/>, прегледано на 01.3.2014.

⁶) *Rečnik književnih termina*, Institut za književnost i umetnost, Nolit, Beograd, str.179.

⁷) Milorad Pavić, *Istorija srpske književnosti baroknog doba (XVII i XVIII vek)*, Nolit, Beograd, 1970.

едно писмо или повеќе писма упатени од еден кореспондент кон еден или повеќе реципиенти.⁸ Рут Пери, пак, ја проширува оваа дефиниција, укажувајќи дека епистоларната форма ја бара подлабоката вистина која луѓето ја заклучуваат длабоко во себе, во нивната потсвест.⁹

Согласно со тоа, епистоларниот роман се потпира на субјективната форма на гледање¹⁰, или поинаку кажано, тоа е книжевен жанр во кој преовладува интимистичката провиниенција¹¹. Тоа значи дека тој ја претставува интимната точка на гледање на ликот, неговите мисли и чувства без интерференција на авторот и дека текот на настаните се одвива со драматична непосредност. Исто така, презентацијата на настаните од неколку точки на гледање, на приказната ѝ дава димензија и правоспособност. Иако методот често се користи како начин кај сентименталните романи, сепак не е ограничен на нив. Уште на почеток биле откриени недостатоци на оваа форма. Зависно од потребата на авторот на писмото, дали низ него ја изразува својата доблест, порок или немоќ, ваквите признанија биле подложни на сомнеж или потсмев.

Писмото како книжевен жанр е сместен на средината меѓу приватниот и јавниот дискурс¹², за него е карактеристичен голем степен на индивидуализација во дискурсот, вниманието е насочено кон прераскажување и опис на личните чувства и психолошки состојби. Епистоларната комуникациска ситуација се состои од испраќач и примач (освен приватната комуникација). Доколку се работи за службени писма, тие се со стереотипна содржина и се состојат од датирање, ословување на примачот на почетокот од писмото, објаснување на причината и поводот за пишувањето на писмото и, на крај, е потписот на испраќачот, каде експлицитно се изразува и степенот на искреност, бидејќи им се пишува на лица од доверба кои можат да ги препознаат можните фрустрации и интимни дилеми на авторот.

8 Elizabeth Campbell, Re-visions, Re-flections, Re-creations: Epistolarity in Novels by Contemporary Women, *Twentieth Century Literature* 41, 1995, p.332-348.

9) Ruth Perry, *Women, Letters, and the Novel*, New York, AMS, 1980.

10) Epistolary novel, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/190331/epistolary-novel>, прегледано на 01.3.2014

11) Magdalena Koh, Does it exist a 'generic pact?': About intimistic genres in prose works of Serbian female writers at the beginning of 20th century. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 51(3), 695-708, 2003.

12) The Letter as Literature, <http://gallatin.nyu.edu/academics/courses/detail.FA2011.WRTNG-UG1326.001.html>, прегледано на 01.3.2014

3. Класификации и карактеристики на жанрот

Постојат три вида на епистоларни романи: монолошки (ги дава писмата на само еден лик), дијалошки (ги дава писмата на два лика) и полилошки (со три или повеќе ликови кои пишуваат писма). Круцијален елемент кај полилошките епистоларни романи е драматичната постапка позната како „спротивно на разумот“: симултана но сепак одделна кореспонденција на ликовите-негативци кои создаваат драматична тензија.¹³ Според други извори се разликуваат: приватни писма (во кои се зборува за интимни состојби и примарната егзистенција), отворени писма (примач е публиката во целина, насочена кон општествениот, политичкиот или културолошкиот простор, а субјектот ги искажува своите ставови и тези) и апели (со емотивно потекло, но адресирани се на јавноста преку медиумите и упатуваат на повратна реакција од примачот).

Затоа, да се обидеме поблиску да го дефинираме карактерот на епистоларниот книжевен жанр од аспект на книжевната теорија. Како и секој друг текст, писмото може да се дефинира како писмена јазична порака. За да може да се реализира пораката, неопходни се испраќач и примач. Според терминологијата на Јакобсон, со цел да ја заврши комуникацискиот модел, потребни се и: контекст, код и контакт (медиуми). Таа јазична шема не е занемарлива, бидејќи со неа ќе се користат во книжевната теорија структуралистите, семиотичарите, застапниците на модерната теорија на дискурсот, теоријата на говорниот чин итн. Моделот на Јакобсон би можел да потврди дека природата на дефиницијата на писмото е автореференцијалноста. Исклучителност на овој книжевен жанр е што може да биде цел сам по себе!

Посистематичното и подетално читање на писмата одново ќе потврди дека тие нужно не бараат одговор и примач, но иако кодот нужно не симулира примач, комуникацискиот код сè уште постои. Писателот/авторот на писмото пред себе има фиктивен соговорник, примач. Писмото понекогаш смета на имагинарен примач - читателот. Согласно со тоа, се посочуваат и неколку најчести ситуации кај писмата:

- писмото како непосреден разговор, неоптоварено со информативната функција;
- писмото како разговор со некој отсутен („како да зборувам со тебе“);
- писмото како живо предочување на отсутниот („како да те гледам“);
- писмото како израз на пријателство;

¹³⁾ Types of epistolary novels, http://en.wikipedia.org/wiki/Epistolary_novel, прегледано на 01.3.2014

– писмото како одраз на општествената реалност.¹⁴

Рут Пери посочува неколку карактеристики на овој жанр. Една е дека користењето на постапката на размена на писма како рамка (кадар) придонесува за придавање доза на веродостојност на делото. Друга карактеристика која таа ја посочува е дека придвижувачка сила на кореспонденцијата е опструкцијата која типично се јавува меѓу двајца вљубени (љубовници), односно дека епистоларната нарација скоро секогаш функционира според еден вид на формула: двајца или повеќе луѓе, разделени по пат на опструкција од најразличен вид, принудени се да ја одржуваат нивната врска преку писма. Понатаму, Пери потенцира дека протагонистите се спречени да дејствуваат директно и единствен начин да се надминат тешкотиите со пишување за нив и надевајќи се на решение кое пак ќе ги спои разделените. И, на крај, Пери го идентификува и заведувањето како честа тема на епистоларниот роман. Таа истакнува дека процесот на заведување се однесува на психолошкиот, а не на физичкиот домен. Имено, таа смета дека заведувањето се смета како обид да се промени мислењето на другиот, како обид да се навлезе во неговата потсвест, да се поистоветат сфаќањата и да се преобратат првичните интенции. Исто така, Пери потенцира дека, типично, епистоларниот роман завршува со љубов или смрт, односно финалниот контакт меѓу разделените ликови, може да се гледа не само како награда за оние кои што се докажале себеси во верноста, потрагата или други доблесни особини, а спротивно на тоа, друг можен завршеток на епистоларниот роман е смртта на еден или повеќе ликови. Овие алтернативи за средба или смрт кореспондираат со парадигмата на романот во писма, особено ако едниот од ликовите престане да пишува писма и да ја разреши разделбата во која ликовите ги минувале нивните фиктивни животи, обидувајќи се да ги надминат тешкотиите.¹⁵

Согласно со карактерот на adolescentската литература, Васерман¹⁶ истакнува дека е вообичаено за младите кои се во периодот на adolescence во конфликтните ситуации да се свртат кон својот внатрешен свет.

¹⁴) Dubravka Brezjak-Stamač, Poslanice Marka Marulića benediktinki Katarini Obirtić, Kolo, br.1-2, Časopis Matica Hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu, 2013, разгледано на 01.03.2014 на <http://www.matica.hr/kolo/386/Poslanice%20Marka%20Maruli%C4%87a%20benediktinki%20Katarini%20Obirti%C4%87/>

¹⁵) Ruth Perry, *Women, Letters, and the Novel*, New York, AMS, 1980.

¹⁶) Emily Wasserman, The epistolary in young adult literature, *The ALAN REVIEW, The Assembly on Literature for Adolescents of NCTE (ALAN)*, 30.3, spring 2003, p.48-51 <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v30n3/pdf/wasserman.pdf>, прегледано на 2.3.2014

На патот кон светот на возрасните, тие често чувствуваат сомневање и безнадежност истовремено, испреплетено со чувството на надеж. Затоа, смета Васерман, нивните лични мисли и зборови, како форма на искажување, мошне добро го наоѓаат своето место при конструкцијата на нивниот идентитет во литературата за млади. Една од методите што ја користат писателите на литература за млади за да ги искажат сите теми со кои се соочуваат адолесцентите (физичките промени, нивната сексуалност, односите со родителите и пријателите, филозофскиот начин на размислување за самите нив, за светот и нивното место во него) е епистоларната форма или формата на пишување писма.

Важен сегмент во епистоларниот жанр е титулирањето во обраќањето, кое има за цел да ја изрази почитта кон слушателот (адресатот) и да го истакне меѓусебниот однос на двете страни, како и степенот на близина и нивото на комуникација. Обраќањето е составено од два елемента: од кого и до кого. Воведот може да биде различен: едноставен и непосреден и да се состои од само една реченица, а може да биде и краток и веднаш да се преоѓа на темата.¹⁷ Тоа обично се јавува во случај на големи и бурни емоции, ненадејни чувства и големи душевни бранувања, како што се гневот, победата, поразот...¹⁸

Ценет Гуркин Алтман¹⁹ во книгата „Epistolarity“ посочува шест важни аспекти на епистоларниот жанр и секому од нив, паралелно со анализа врз конкретни текстови, му посветува цело поглавје. Првиот аспект е *интермедијалната природа* на епистоларниот жанр. Имено, со тоа што епистоларниот жанр има функција на конектор на две оддалечени точки, како еден вид мост меѓу испраќачот и примачот, авторот на писмото одбира дали ќе ја нагласи оддалеченоста или мостот. Медијаторската улога на писмото во епистоларната нарација произлегува од неговата позиција. Имено, писмото е феномен кој стои на половина пат (или-или/ниту-ниту). Како средство за комуникација меѓу испраќачот и примачот, писмото делумно ја пополнува бездната меѓу присуството и отсуството; двете личности кои се „среќаваат“ преку писмото, ниту се тотално разделени, ниту се тотално соединети. Писмото лежи на половина

¹⁷) Nela Savković-Vukčević, Retorika i stilistika u pismima i poslanicama crnogorskih vladika Danila, Save, Vasilija i Petra I Petrovića Njogoša, Lingua Montenegrina, god.IV/2, br.8, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2011, str.129.

¹⁸) Branislav Nušić, Retorika, Beograd, 1966, str.87.

¹⁹) Janet Gurkin Altman, Epistolarity, Approaches to a Form, Ohio State University Press: Columbus, 1982.

пат меѓу можноста за потполна целосна комуникација и ризикот за прекин на комуникацијата. Вториот аспект на епистоларниот жанр, според Алтман, е *степенот на доверба меѓу испраќачот и примачот* и таа овде посочува повеќе варијанти: доверливи љубовни писма, пријателски писма итн. Третиот аспект е читателот, чија појава е доволна за да се разликува епистоларната форма на обраќање од останатите форми со раскажување во прво лице. Притоа, се посочува постоењето на *надворешен* и *внатрешен читател*. Под поимот „внатрешен читател“ се подразбира специфичен лик претставен низ текот на нарацијата, чиј прочит на писмата може да влијае врз нивното пишување, а под „надворешен читател“ се подразбираме ние, севкупната публика која го чита делото како финален продукт и нема никакво влијание врз пишувањето на индивидуалните писма.

Четвртиот аспект е дискурсот во епистоларниот жанр, кој се разликува од останатите типови на дискурс во три нешта: 1. посебноста на врската јас-ти; ова произлегува од дијалошката природа на епистоларниот жанр, како и од фактот што именките јас-ти овде се реверзибилни или, поконкретно кажано, во епистоларниот жанр, „ти“ во текстот (примач), во следниот текст станува „јас“ (испраќач); 2. сегашно време; како и авторот на дневникот, така и авторот на писмото е „закотвен“ во презентот од каде што го упатува својот поглед кон изминатите или идните настани; и 3. временската поливалентност; временскиот аспект на која било дадена изјава во епистоларна форма е релативна од повеќе аспекти: времето кога се случил настанот, времето кога настанот е запишан, времето кога писмото е испратено, примено, прочитано, препрочитано итн. Петтиот аспект е *динамиката во завршетокот во писмата*, и овде Алтман го разгледува односот: внатрешен писател - внатрешен читател, како значаен фактор кој влијае врз структурата на целокупната кореспонденција, која од друга страна станува особено евидентна во динамиката на завршетокот на писмата. Завршетокот во писмата може да има две опции: 1. Со користење на конвенционални завршетоци, и 2. Писмото да завршува со една отворена форма, во која пишувачот на писмото секогаш е во дијалог со можниот соговорник. Во крајна инстанца, сите епистоларни нарации завршуваат со тишина, но во некои дела, тишината е помотивирана за разлика од други дела. Како многу честа причина за прекин на пишувањето писма се посочува смртта (трагичен крај), но и други причини што го спречуваат пишувачот да пишува, а кај комичните завршници на писмата е најчест случајот кога епистоларната комуникација завршува затоа што пишувачот нема веќе на кого да му пишува, откако кореспонденцијата завршила со брак. На тој начин, трагичната и комичната разрешница укажуваат на

двете поларизирани страни: целосно присуство (обединување)-целосно отсуство (смрт).

Шестиот аспект е она што Алтман го нарекува „*епистоларен мозаик*“ и под тој назив се подразбираат повеќе карактеристики на епистоларниот жанр: 1. повеќекратни заплети, 2. нарушена временска линија заради нехронолошко подредување на писмата, 3. повеќекратни кореспонденти од кои секој поединечно му дава свој колорит на писмото и 4. празнини/интервали кои постојат меѓу писмата и можат да придонесат за структурата на нарацијата. Тие празнини од страна на новелистите и теоретичарите се наречени „мртво време“.

4. Заклучок

Согласно со претходно кажаното, може да се заклучи дека епистоларниот жанр има своја дамнешна историска основа. Засновувајќи се на интенцијата на авторот за комуникација, било со реален читател, било со имагинарен читател, во него преовладува дијалошката природа, како и субјективната форма на гледање, или поточно кажано, интимистичката провиниенција. Во трудот беше утврдено дека се многубројни дефинициите за овој книжевен жанр, неговите теориски обмислувања, неговите карактеристики, како и неговите класификации.

Но, и покрај сето тоа, останува фактот дека епистоларниот жанр е специфична наративна форма која нуди многу перспективи и можности за понатамошни истражувања.

Библиографија

- Brezak-Stamać D. (2013): Poslanice Marka Marulića benediktinki Katarini Obirtić, Kolo, br. 1-2, Časopis Matice Hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu, разгледано на 01.03.2014 на <http://www.matica.hr/kolo/386/Poslanice%20Marka%20Maruli%C4%87a%20benediktinki%20Katarini%20Obirti%C4%87/>
- Campbell E. (1995): Re-visions, Re-reflections, Re-creations: Epistolarity in Novels by Contemporary Women, Twentieth Century Literature 41, p.332-348.
- Epistolary novel, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/190331/epistolary-novel>, прегледано на 01.03.2014
- Gurkin Altman J. (1982): Epistolarity, Approaches to a Form, Ohio State University Press: Columbus. <http://gallatin.nyu.edu/academics/courses/detail.FA2011.WRTNG-UG1326.001.html>, прегледано на 01.03.2014

- Koh M. (2003): Does it exist a 'generic pact'? : About intimistic genres in prose works of Serbian female writers at the beginning of 20th century. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 51(3), 695-708.
- Literary terms and definitions, http://web.cn.edu/kwheeler/lit_terms_E.html, <http://epistolary.askdefine.com/>, прегледано на 01.03.2014.
- Nušić B. (1966): *Retorika*, Beograd.
- Pavić M. (1970): *Istorija srpske književnosti baroknog doba (XVII i XVIII vek)*, Nolit, Beograd.
- Perry R. (1980): *Women, Letters, and the Novel*, New York, AMS.
- Pismo kao književna vrsta, <http://www.scribd.com/doc/40240424/Pismo-kao-knji%C5%BEevna-vrsta>, прегледано на 01.03.2014
- Rečnik književnih termina, Institut za književnost i umetnost, Nolit, Beograd, str.179.
- Savković-Vukčević N. (2011): *Retorika i stilistika u pismima i poslanicama crnogorskih vladika Danila, Save, Vasilija i Petra I Petrovića Njegoša*, *Lingua Montenegrina*, god.IV/2, br.8, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, str.129.
- The Letter as Literature, <http://gallatin.nyu.edu/academics/courses/detail.FA2011.WRTNG-UG1326.001.html>, прегледано на 01.03.2014
- Types of epistolary novels, http://en.wikipedia.org/wiki/Epistolary_novel, прегледано на 01.03.2014
- Wasserman E. (2003): The epistolary in young adult literature, *The ALAN REVIEW*, The Assembly on Literature for Adolescents of NCTE (ALAN), 30.3, spring 2003, p.48-51 <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v30n3/pdf/wasserman.pdf>, прегледано на 02.03.2014

